

خواهد یافت و یا خواهد مرد. در جنگی که میانه‌ی دو دولت در می‌گیرد، از اندازه‌ی نیروی آن دو و پافشاری سپاهیان و غیره می‌توان گفت: فاتح و یا مغلوب کیست؟ و آن (اگر چه به معنی دریافت و گفتن حوادث قبل از وقوع آن‌ها، و غیب‌گویی، آمده، ولی) در اصل با پیش‌گویی که از پیش گفتن وقایع آینده از طریق علوم مکنونه (آگاهی‌های سری) است، فرق دارد... پیش‌بینی اعم است و شامل "پیش‌گویی" و اخبار پیش از وقوع هم می‌شود. مثلاً، من باران این ماه را به واسطه‌ی شدت گرمای گذشته پیش‌بینی کرده بودم...^(۴)

بنابراین، می‌توان گفت: دو تفاوت اساسی بین "پیش‌گویی" و "پیش‌بینی" وجود دارد:

۱. "پیش‌بینی" اعم از پیش‌گویی است. شخص "پیش‌گو"، آنچه را که مورد پیش‌گویی قرار داده و بدان دست یافته است، ابراز و اظهار می‌کند و آن را با زبان و قلم برای دیگران بازگو می‌نماید، اما شخص "پیش‌بین" ممکن است آنچه را پیش‌بینی نموده و به آن رسیده است، اظهار ننماید و به عکس، چه بسا، پس از وقوع حادثه می‌گوید: "من قبل از این چنین حدس می‌زدم، و پیش‌بینی می‌نمودم".
۲. در "پیش‌بینی" وجود زمینه و آماده بودن مقدمات و غیره ضرورت دارد (به شکل و نوع حقیقی، مخصوصاً پیش‌گویی‌های قرآنی و انبیاء و امامان و اولیای خاص الهی) از هر گونه "حدس" به دور است. آنچه را که شخص "پیش‌گو" می‌گوید، با قطع و یقین می‌گوید، یافته‌های واقعی را خبر می‌دهد، آنچه را که با درک و شعور خاص باطنیش به دست آورده و اطلاع پیدا کرده است، بازگو می‌نماید.

پی نوشت‌ها:

۱. دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه، ذیل کلمه‌ی پیش‌گویی، به نقل از: تمدن اسلام، جرجی زیدان، ج ۳، ص ۱۱۶؛ معین، دکتر محمد، فرهنگ معین، ج ۱، ص ۱۷، ج ۱۳۶۰، چاپ خانه سپهر تهران، ص ۹۱۷.
 ۲. سیبانی، جعفر ۱۴۰۲-ق، چاپخانه‌ی خیام تهران، مفاهیم القرآن، ج ۳، ص ۳۷۸، به نقل از "المعجزة الخالدة"، السيد هبة الدين الحسيني الشهرستاني، ج دوم، ج معارف بغداد، ص ۷۴.
 ۳. تهرانی، شیخ آقا بزرگ، الذريعة الى تصانيف الشيعة، ج ۲۲، ص ۱۸۷-۱۹۰.
 ۴. معین، محمد فرهنگ معین، ج ۱، ص ۹۱۷، ج چهارم، ۱۳۶۰، چاپ سپهر تهران، ص ۹۱۷.
- برای اطلاع بیشتر در این زمینه رک. به: نگاهی به پیش‌گویی در قرآن، سید حسین شفیعی، معرفت ۳ و ۴.

پیش‌گویی و پیش‌بینی، آینده‌نگری

این واژه دارای معانی مختلفی است. در شرح آن در کتب لغت می‌خوانیم: عمل و کار شخص "پیش‌گو" = پیش‌گوینده، کهانت، غیب‌گویی و اخبار از آینده را "پیش‌گویی" گویند.^(۱) در زبان عربی و ادبیات عرب، به ویژه در آیات و روایات، دو واژه "غیب" و "نبأ غیبی" = خبرهای غیبی از رایج‌ترین الفاظی هستند که در مفهوم "پیش‌گویی" به کار می‌روند. علامه‌ی شهرستانی می‌گوید: غیب در زبان عربی اسم معنی و به معنی حاضر و شاهد نبودن است... شهود کنایه از آن چیزی است که بتوان با حواس ظاهری آن را درک کرد. حضور هم به این معناست. غیب مثل غایب، به معنی آن چیزی است که به وسیله حواس ظاهری درک نمی‌شود. به همین دلیل است که مسافر را غایب گویند...^(۲)

واژه "ملاحم" نیز از جمله واژه‌هایی است که در زبان عربی در مفهوم "پیش‌گویی‌ها" به کار رفته است. نوع افراد و شخصیت‌های علمی که در گذشته، در زمینه‌ی "پیش‌گویی‌ها" کتابی نگاشته‌اند، نام کتابشان را "الملاحم" نهاده‌اند، مرحوم شیخ آقا بزرگ تهرانی، در کتاب نفیس خود، از بیست و چهار نوع "الملاحم" نام می‌برد.^(۳)

تفاوت پیش‌گویی با آینده‌نگری

گاهی اوقات به دلیل عدم توجه به مباحث قرآنی و کلامی، دو واژه‌ی "پیش‌بینی" و "آینده‌نگری" به جای "پیش‌گویی" و یا به عنوان واژه‌های مترادف و هم معنی با آن به کار می‌روند. در حالی که با اندک دقتی روشن می‌شود که "پیش‌گویی" با هر یک از دو واژه دیگر، تفاوت دارد:

"آینده‌نگری" به مسأله‌ی تدبیر و سیاست‌گذاری نسبت به آینده‌ی بشریت اطلاق می‌شود، اما در پیش‌گویی‌های قرآنی، اصلاً نظر و توجهی به برنامه‌ریزی خاص و یا طراحی ویژه‌ای نسبت به آینده‌ی تاریخ جوامع بشری نیست، بلکه در آن تنها به بیان آنچه که خواهد شد می‌پردازد، نه چگونه باید باشد، و یا چگونه اداره خواهیم نمود. به بیان دیگر، مقصود از "آینده‌نگری" در قرآن این است که خداوند بشریت آینده را به شکل خاصی اداره خواهد نمود: خداوند به کسانی که از میان شمایمان آورده و عمل شایسته انجام داده‌اند، وعده داده است که آنان را در زمین جانشین کند، چنان که اسلاف‌شان را نیز جانشین نمود، و دینشان را، که برای ایشان پسندیده است، تمکین و استقرار بخشد، و خوفشان را به امنیت تبدیل کند... (نور: ۵۵)

ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین، منت گذارده، آنان را پیشوایانی قرار دهیم و وارثان‌شان کنیم، و در زمین به آنان تمکین بخشیم... (قصص: ۶-۵)

همانا زمین ملک خداست و به هر کس از بندگان خویش بخواهد وامی گذارد، و سرانجام نیک از پرهیزکاران است... (اعراف: ۱۲۸)

بلکه حق را روی باطل پرتاب می‌کنیم تا آن را درهم بشکنند و یک‌باره نابود شود... (انبیاء: ۱۸)

ما پیامبران خویش را با کسانی که ایمان آورده‌اند، در زندگی دنیا یاری می‌کنیم (غافر: ۱۵)

اما هدف قرآن در مسأله‌ی "پیش‌گویی" این است که بگوید: چه خواهد شد، و چه حوادث و وقایعی رخ خواهد داد. همانند آیاتی که خبر از شکست رومیان داده‌اند (روم: ۲-۶) و یا آیاتی که پیروزی مسلمانان در جنگ بدر و غیره را نوید داده‌اند (انفال: ۷-۳۶) و نیز آیاتی که خبر از فتح مکه می‌دهند. (فتح: ۲۷)

با اندکی تأمل در این دسته از آیات مربوط به پیش‌گویی‌ها، به روشنی به دست می‌آید که مقصود در هیچ یک از آن‌ها، بیان برنامه‌ریزی و اعمال تدبیر خاص نسبت به آینده‌ی تاریخ بشر نیست.

تفاوت پیش‌گویی با پیش‌بینی

اگر چه در عنوان "پیش‌بینی" نیز توجه به آینده مطرح است، ولی اهل لغت معتقدند که این واژه‌ی با واژه "پیش‌گویی" تفاوت دارد. در فرهنگ معین، چنین می‌خوانیم:

"پیش‌بینی" حدس زدن وقایع آینده است، از علل و اسباب و قرائن موجود، مثلاً یک پزشک گاهی از دیدن احوال بیماری می‌تواند بگوید که او بهبود